

Nationaal Archief
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Nummer Toegang: 2.19.304

**Inventaris van het archief van het Nederlandse Rode
Kruis - Informatiebureau: Opgave Representanten
formulieren van het Afwikkelingsbureau
Concentratiekampen (OR-formulieren)**

Versie: 03-06-2022

Het Nederlandse Rode Kruis en het Nationaal Archief

Nationaal Archief, Den Haag (c) 2019

This finding aid is written in Dutch.

I N H O U D S O P G A V E

Beschrijving van het archief.....	5
Aanwijzingen voor de gebruiker.....	6
Openbaarheidsbeperkingen.....	6
Beperkingen aan het gebruik.....	6
Materiële beperkingen.....	6
Andere toegang.....	6
Aanvraaginstructie.....	6
Citeerinstructie.....	6
Archiefvorming.....	7
Geschiedenis van de archiefvormer.....	7
Afwikkelingsbureau Concentratiekampen (ABC), sept. 1944-dec. 1945 en Het Nederlandse Rode Kruis, afdeling Afwikkelingsbureau Concentratiekampen, dec. 1945-dec. 1946.....	7
Nederlandse Vereniging van ex-politieke gevangenen uit de bezettingstijd, 1945-2009.....	7
Informatiebureau van het Nederlandse Rode Kruis.....	7
Collectie formulieren Opgave Representanten.....	9
Inhoud en structuur van het archief.....	11
Inhoud.....	11
Aanvullingen.....	11
Verantwoording van de bewerking.....	11
Ordening van het archief.....	11
Verwant materiaal.....	12
Verwante archieven.....	12
Publicaties.....	12
Beschrijving van de series en archiefbestanddelen.....	13

BESCHRIJVING VAN HET ARCHIEF

Naam archiefblok:

Het Nederlandse Rode Kruis - Opgave Representanten (OR) formulieren

Periodisering:

archiefvorming: 1944-1948

oudste stuk - jongste stuk: 1944-1948

Archiefbloknummer:

I28557

Omvang:

11 inventarisnummer(s)1,10 meter

Taal van het archiefmateriaal:

Het merendeel der stukken is in het Nederlands .

Soort archiefmateriaal:

Normale geschreven, getypte en gedrukte documenten, geen bijzondere handschriften.

Archiefdienst:

Nationaal Archief

Locatie:

Den Haag

Archiefvormers:

Het Nederlandse Rode Kruis (NRK) /Afdeling Afwikkelingsbureau Concentratiekampen (ABC)

Nederlandse Vereniging van ex-politieke gevangenen uit de bezettingstijd, 1945-2009

Het Nederlandse Rode Kruis (NRK) / Afdeling Afwikkelingsbureau Concentratiekampen

Samenvatting van de inhoud van het archief:

Collectie met 16.229 enquêteformulieren Opgave Representanten (OR), op volgnummer gerangschikt, met informatie van personen die in het Duitse Rijk in concentratiekampen en gevangenissen hebben gezeten. De formulieren waren ingevuld bij terugkeer tijdens de registratie in de ontvangstcentra als Displaced Person of bij thuiskomst (zie bijlage 1, 2 en 3).

Aanwijzingen voor de gebruiker

OPENBAARHEIDSBEPERKINGEN

Volledig beperkt openbaar (B).

BEPERKINGEN AAN HET GEBRUIK

Reproductie van bescheiden uit dit archief is, behoudens de algemene regels die gelden voor het kopiëren van stukken, niet aan beperkingen onderhevig. Er zijn geen beperkingen krachtens het auteursrecht.

MATERIËLE BEPERKINGEN

Het archief kent geen beperkingen voor het raadplegen van stukken als gevolg van slechte materiële staat.

ANDERE TOEGANG

Er is een digitale toegang op dit archief. Deze is beperkt openbaar en alleen raadpleegbaar door medewerkers van het Nationaal Archief.

AANVRAAGINSTRUCTIE

Openbare archiefstukken kunnen online worden aangevraagd en gereserveerd. U kunt dit ook via de terminals in de studiezaal van het Nationaal Archief doen. Om te kunnen reserveren dient u de volgende stappen te volgen:

1. [Creëer een account of log in.](#)
2. Selecteer in de archiefinventaris een archiefstuk.
3. Klik op 'Reserveer' en kies een tijdstip van inzage.

CITEERINSTRUCTIE

Bij het citeren in annotatie en verantwoording dient het archief tenminste éénmaal volledig en zonder afkortingen te worden vermeld. Daarna kan worden volstaan met verkorte aanhaling.

VOLLEDIG:

Nationaal Archief, Den Haag, Het Nederlandse Rode Kruis - Opgave Representanten (OR) formulieren, nummer toegang 2.19.304, inventarisnummer ...

VERKORT:

NL-HaNA, Ned. Rode Kruis - Opgave Representanten (OR) formulieren, 2.19.304, inv.nr. ...

Archiefvorming

GESCHIEDENIS VAN DE ARCHIEFVORMER

AFWIKKELINGSBUREAU CONCENTRATIEKAMPEN (ABC), SEPT. 1944-DEC. 1945 EN HET NEDERLANDSE RODE KRUIS, AFDELING AFWIKKELINGSBUREAU CONCENTRATIEKAMPEN, DEC. 1945-DEC. 1946

Het Afwikkelingsbureau Concentratiekampen werd op 26 november 1944, meteen na de bevrijding van het zuiden, opgericht. Hoofddoel was het opsporen van vermiste gevangenen uit kamp Vught, na de bevrijding van het gehele land op 5 mei 1945 breidden de werkzaamheden zich ook uit tot andere kampen waar Nederlanders gevangen hadden gezeten. Daarnaast had het Afwikkelingsbureau de volgende taken:

1. verzamelen van gegevens over oorlogsmisdadigers
2. verstrekken van gegevens aan bevolkingsregisters
3. hulp bieden bij de identificatie van graven
4. sociale verzorging van voormalig politieke gevangenen (verstrekking van extra kleding- en levensmiddelenkaarten.

NEDERLANDSE VERENIGING VAN EX-POLITIEKE GEVANGEN UIT DE BEZETTINGSTIJD, 1945-2009

De vereniging, ook wel Expogé genoemd was in eerste instantie een afdeling (ofwel Bureau) van de Stichting 1940-1945 en opgericht door verzetsmensen. Het Bureau richtte zich op het opsporen van vermiste gevangenen en de ondersteuning van nabestaanden. Daarnaast wilde de vereniging de onderlinge band tussen de leden - allemaal ex-politieke gevangenen - in stand houden. Op 28 september 2009 werd het Expogé opgeheven.

INFORMATIEBUREAU VAN HET NEDERLANDSE RODE KRUIS

De vereniging Nederlandse Rode Kruis (NRK) is in 1867 opgericht met als doelstelling:

"In tijd van oorlog, het lot van den gekwetsten en zieken krijgsman door persoonlijke diensten en stoffelijke hulpmiddelen te helpen verzachten, ook dan, wanneer hare hulp wordt gevraagd door oorlogvoerende natiën, terwijl Nederland in den oorlog niet betrokken is; In tijd van vrede, zich uitsluitend tot die taak voor te bereiden, om daarvoor steeds gereed te zijn."

In 1909 krijgt het NRK bij Koninklijk Besluit de aanvullende opdracht om bij mobilisatie een informatiebureau voor zieken en gewonden in te richten.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog voert het Informatiebureau (hierna: IB) voor de eerste keer de werkzaamheden van deze oorlogstaak uit. Primair bestaat de taak uit het inwinnen en uitwisselen van informatie over militairen, krijgsgevangenen en geïnterneerden. Daarnaast levert het IB hulppakketten aan krijgsgevangenen en sociale zorg aan hun verwanten.

Het takenpakket van het IB groeit in de loop der jaren en dat is aanleiding om in 1936 het IB in vier afdelingen te verdelen¹:

- Afdeling I: Belast met aangelegenheden omtrent Nederlandse militairen;
- Afdeling II: Belast met aangelegenheden omtrent militairen van vreemde nationaliteit;
- Afdeling III: de Gravendienst, onder andere belast met de identificatie van onbekende gesneuvelden;
- Afdeling IV: Belast met het zenden van pakketten aan krijgsgevangenen, geïnterneerde burgers en gijzelaars.

Daarnaast heeft het IB een algemeen secretariaat en een staf voor de financiële administratie.

1 Verslag van het Nederlandse Rode Kruis gedurende de periode augustus 1939 december 1940

Vanwege de groeiende internationale spanningen stelt het NRK het IB op 29 augustus 1939 opnieuw in werking. Na het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog nemen de werkzaamheden van het IB explosief toe. Het IB richt zich op militairen maar er blijkt ook behoefte aan informatie over burgers. In juni 1940 richt het IB daarom het Correspondentiebureau en de Inlichtingendienst voor Burgers op². Deze diensten staan los van het IB maar zijn er wel nauw mee verbonden.

Tijdens de oorlog blijken er toch nog groepen geïnterneerden en gevangen te zijn die niet voorkomen in de instructie van het IB. Daarom richt het IB in mei 1943 de Afdeling V op. Deze afdeling gaat zich bezighouden met bijzondere aangelegenheden, zoals het verstrekken van inlichtingen over personen in gevangenissen³.

Na de oorlog stelt het IB nieuwe afdelingen in om de informatiestromen beter te kunnen verwerken⁴:

- Afdeling A: Belast met aangelegenheden betreffende Nederlandse militairen (inclusief Nederlanders in geallieerde dienst);
- Afdeling B: Belast met aangelegenheden betreffende vreemde militairen (inclusief Nederlanders in Duitse dienst);
- Afdeling C: Belast met aangelegenheden betreffende Nederlandse burgers;
- Afdeling D: Belast met aangelegenheden betreffende vreemde burgers;
- Afdeling Gravendienst: Belast met de registratie van oorlogsgraven.

Na de capitulatie van Japan houdt Afdeling A zich bijna alleen nog maar bezig met de Nederlandse militairen in en rond Nederlands-Indië. Het blijkt ook praktischer alle zaken met betrekking Nederlands-Indië door dezelfde afdeling uit te laten voeren. Dit wordt voortaan gedaan door Afdeling A. De nog lopende zaken over Nederlandse militairen in Europa worden door afdeling A overgedragen aan Afdeling C. Eind 1945 worden ook de taken van Afdeling D bij Afdeling C gevoegd.

In de eerste jaren na de oorlog bestaat de taak van het IB voornamelijk uit het vaststellen van het lot van weggevoerde personen. Op 12 september 1945 wijst het NRK het IB dan ook aan als National Tracing Bureau. Ook andere instanties houden zich met opsporing bezig wat het opsporingswerk niet ten goede komt. In 1946 besluit de regering daarom de opsporingstaak te centraliseren bij het IB. De werkarchieven van de andere instanties worden naar het IB overgebracht⁵.

Het IB neemt lange tijd een zelfstandige plaats in binnen het Nederlandse Rode Kruis. Het heeft een eigen directeur en wordt tot het voorjaar van 1946 gefinancierd door het Ministerie van Oorlog. Hierna neemt het Ministerie van Sociale Zaken de financiering (deels) over.

Dit zorgt er voor dat het IB een nieuwe indeling krijgt⁶:

- Afdeling A: Belast met alle werkzaamheden betreffende Nederlandse militairen en burgers in Indië en het verre Oosten;
- Afdeling B: Belast met alle aangelegenheden betreffende Nederlanders in Duitse dienst en buitenlandse militairen (zogenaamde vreemde militairen);
- Afdeling C: Belast met de aanleg van een Centrale Europese Cartotheek, het beheer van de documentatie en het archief en zaken die niet onder één van de andere afdelingen vallen

2 Het correspondentiebureau probeerde contact tussen burgers in Nederland en burgers in het buitenland mogelijk te maken. Het Inlichtingenbureau behandelde vragen betreffende Nederlandsche vluchtelingen, Nederlanders in het buitenland en opvarenden van Nederlandse koopvaardij schepen.

3 Het Nederlandse Rode Kruis (1867-1967) door G.M. Verspyck.

4 Het informatiebureau van het Nederlandsche Roode Kruis; Verslag van over zijn werkzaamheden van 1939 tot en met 1947 door J. van de Vosse.

5 Luijters, G., Schutz, R. en Jongman, M. (2017). De Deportaties uit Nederland 1940-1945. Portretten uit de archieven.

6 Het informatiebureau van het Nederlandsche Roode Kruis; Verslag van over zijn werkzaamheden van 1939 tot en met 1947 door J. van de Vosse.

- zoals het opsporen van kinderen;
- Afdeling E: Belast met alle aangelegenheden betreffende vermiste ex-politieke gevangenen;
- Afdeling Gravendienst: Belast met de registratie van oorlogsgraven;
- Afdeling H: Belast met alle aangelegenheden betreffende gedwongen en vrijwillig tewerkgestelde arbeiders;
- Afdeling J: Belast met aangelegenheden betreffende Joden.

Eind jaren veertig neemt de hoeveelheid werkzaamheden van het IB af. Diverse afdelingen worden daarom opgeheven⁷. Het IB blijft wel particulieren voorzien van informatie over oorlogsgetroffenen in Europa en Indonesië. Ook de gravendienst blijft actief. Vanaf de jaren '60 wordt steeds vaker onderzoek gedaan voor de verificatie van uitkeringsaanvragen van oorlogsgetroffenen wat leidt tot de vorming van een aparte sectie voor verificatieonderzoek. Om een betere groepering van de werkzaamheden te krijgen voert het NRK in 1981 een grotere herindeling van de taken door⁸:

- Archief / documentatie / Oorlogsinformatie
- Opsporingen / algemene informatie
- Rampeninformatie binnenland / verbindingen

In de jaren die volgen vinden er nog meermaals (kleine) herindelingen plaats. Halverwege de jaren negentig zet het NRK een grote reorganisatie in. Voor de afhandeling van aanvragen met betrekking tot de periode rond de Tweede Wereldoorlog en Nederlands-Indië richt het NRK een aparte afdeling in: Oorlogsnazorg. Het Informatiebureau wordt hiermee opgeheven. In 2014 wijzigt het NRK de naam van Oorlogsnazorg in Oorlogsarchief en brengt het de taak over naar de afdeling Opsporing en Ondersteuning⁹.

COLLECTIE FORMULIEREN OPGAVE REPRESENTANTEN

De collectie met formulieren Opgave Representanten is ontstaan door de werkzaamheden van het Afwikkelingsbureau Concentratiekampen (ABC) en de Stichting 1940-1945, Bureau Ex-politieke gevangenen. Eind 1946 ontving het Informatiebureau de formulieren van genoemde instanties. De collecties met 16.229 formulieren zijn op volgnummer samengevoegd.

Tijdens de bezetting zorgden de dames C.E. van Beuningen-Fentener van Vlissingen en E. Timmenga-Hiemstra, inwonsters van de gemeente Vught, voor voedselpakketten voor de gevangenen van Kamp Vught. Na de bevrijding van het zuiden van Nederland in het najaar van 1944 namen de dames de taak op zich om inlichtingen te verstrekken aan familieleden van oud-gevangenen van het Kamp Vught. De administratie die was aangelegd voor het verspreiden van de voedselpakketten diende hierbij als basis.

Het Militair Gezag, dat na de bevrijding verantwoordelijk was voor het bestuur in Nederland, besloot dat de informatieverstrekking over ex-gevangenen van de kampen Vught en Sint Michielsgestel geformaliseerd moest worden en richtte in samenwerking met Van Beuningen en Timmenga het Afwikkelingsbureau Kamp Vught op. Aanvankelijk was de hoofdtaak het opsporen van vermiste gevangenen uit kamp Vught maar na de bevrijding van Nederland op 5 mei 1945 breidden de werkzaamheden zich ook uit tot andere kampen en gevangenen in Europa waar Nederlanders gevangen hadden gezeten en werd de naam gewijzigd in Afwikkelingsbureau Concentratiekampen (ABC).

7 Het informatiebureau van het Nederlandsche Roode Kruis; Verslag van over zijn werkzaamheden van 1948 tot en met 1953 door J. van de Vosse

8 Jaarverslag van het Informatiebureau 1981

9 Jaarverslag van het Nederlandsche Rode Kruis 2014

Na de bevrijding werden door het Afwikkelingsbureau Concentratiekampen (ABC) en de Stichting 1940-1945, Bureau Ex-politieke gevangenen (Expogé) aan repatrianten in verzamelkampen bij de grens en soms ook na thuiskomst een enquêteformulier uitgereikt met vragen over hun lotgevallen tijdens de periode van gevangenschap in het Duitse Rijk. Het doel van de enquête was om vermiste personen beter te kunnen opsporen. Soms werd een enquêteformulier, een zogenoemd formulier Opgave Representanten, wel drie keer ingevuld. De formulieren werden voorzien van een nummer.

De Stichting 1940-1945 gebruikte voor de registratie een formulier 'Aanvraag voor extra levensmiddelen'. Soms was deze tekst doorgestreept en gewijzigd in "Aanvraag voor bewijs van inschrijving". Veel formulieren werden voorzien van de stempel "MTO Berlyn" (Missie tot Opsporing in Berlijn).

De gegevens van de formulieren Opgave Representanten werden verwerkt in de cartotheek het Afwikkelingsbureau Concentratiekampen (de ABC-cartotheek). Omdat de ABC-cartotheek geordend is op persoonsnaam kan het gebruikt worden als toegang op de verzameling formulieren. De kaarten verwijzen naar het "O.R. nummer".

Ten behoeve van de opsporing bracht het ABC het blad Reveille uit, waarin oproepen werden geplaatst over vermiste personen. Familieleden konden oproepen plaatsen met verzoeken om informatie over deze vermiste personen. Reveille verscheen in 1946. Na opname van het ABC in het Informatiebureau, ging het Informatiebureau verder met het uitgeven van een blad als Reveille onder de naam Appèl. Voorts werden repatrianten ondervraagd of werden er enquêtes gestuurd naar gerepatrieerden waarbij werd gevraagd naar inlichtingen omtrent de nog steeds vermisten.

In eerste instantie bleef het ABC een zelfstandige entiteit die zijn werkzaamheden uitvoerde onder het hoofdbureau van het Nederlandse Rode Kruis. Begin december 1946 besloot de minister van Sociale Zaken tot centralisatie van de opsporingswerkzaamheden. De opsporingstaak kwam geheel bij het Informatiebureau te liggen onder supervisie van de minister van Sociale Zaken. Voor het ABC betekende dit dat het opgeheven werd en als afdeling van het Informatiebureau werd opgenomen. ABC was het hier niet mee eens en de leiding van het ABC bood haar ontslag aan. Medio december 1946 werd het ABC toegevoegd aan het Informatiebureau.

Inhoud en structuur van het archief

INHOUD

De collectie bevat documenten die het Afwikkelingsbureau Concentratiekampen en de Stichting 1940-45, Bureau Ex-politieke gevangenen in de periode september 1944 tot december 1946 heeft aangelegd tijdens de hulpverlening aan (bevrijde) concentratiekampgevangenen. Het archief bestaat uit drie verschillende soorten formulieren:

1. Het formulier Opgave Representanten (OR-formulier) van het Afwikkelingsbureau Concentratiekampen
2. Het formulier Opgave Representanten (OR-formulier) van het Nederlandsche Rode Kruis, Afwikkelingsbureau Concentratiekampen
3. Het formulier Opgave Representanten (OR-formulier) van het de Stichting 40-45 (Bureau ex-politieke gevangenen)

AANVULLINGEN

Er worden geen aanvullingen verwacht

VERANTWOORDING VAN DE BEWERKING

De formulieren zijn in 2009 herverpakt in zuurvrije dozen.

ORDENING VAN HET ARCHIEF

De formulieren zijn numeriek geordend.

Verwant materiaal**VERWANTE ARCHIEVEN**

2.19.287 Inventaris van het archief van het Nederlandse Rode Kruis, Informatiebureau: Centrale Europese Cartotheek (CEC) ([archiefinventaris 2.19.287](#))

2.19.288 Inventaris van het archief van het Nederlandse Rode Kruis: Persoonsdossiers Europees ([archiefinventaris 2.19.288](#))

2.19.313 Inventaris van het archief van het Nederlandse Rode Kruis: Afwikkelingsbureau Concentratiekampen (ABC) Cartotheek ([archiefinventaris 2.19.313](#))

2.19.321 Inventaris van het archief van het Nederlandse Rode Kruis - Kampen en Gevangenis ([archiefinventaris 2.19.321](#))

NIOD: Toegang NL-AsdNIOD 250m Afwikkelingsbureau Concentratiekampen

PUBLICATIES

Handboek Militair Gezag - in het bijzonder ter inlichting van de burgerlijke autoriteiten, Nijmegen 1945

Jong, L. de, *Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog deel 8*, Den Haag 1978

Reveille - Informatieblad van het Afwikkelingsbureau Concentratiekampen, Den Haag 1946

Vosse, J. van de, *Het Informatiebureau van het Nederlandsche Rode Kruis. Verslag over zijn werkzaamheden van 1939-1947*, Den Haag, 1948

Vosse, J. van de, *Het Informatiebureau van het Nederlandsche Rode Kruis. Verslag over zijn werkzaamheden van 1948-1953*, Den Haag, 1953

BESCHRIJVING VAN DE SERIES EN ARCHIEFBESTANDELEN

1-11	Kaartsysteem 1944-1948	11 dozen
	De formulieren zijn numeriek geordend. Inv.nr. 11 bevat een alfabetisch register. In elke serie ontbreken een paar nummers.	
1	OR-nummers 1-1000 Openbaarheid beperkt tot 01-01-2046	
2	OR-nummers 1001-2000 Openbaarheid beperkt tot 01-01-2046	
3	OR-nummers 2001-3000 Openbaarheid beperkt tot 01-01-2046	
4	OR-nummers 3001-4000 Openbaarheid beperkt tot 01-01-2046	
5	OR-nummers 4001-5000 Openbaarheid beperkt tot 01-01-2046	
6	OR-nummers 5001-6000 Openbaarheid beperkt tot 01-01-2046	
7	OR-nummers 6001-7800 Openbaarheid beperkt tot 01-01-2046	
8	OR-nummers 7801-9000 Openbaarheid beperkt tot 01-01-2046	
9	OR-nummers 9001-10000 Openbaarheid beperkt tot 01-01-2046	
10	OR-nummers 10088-16000 Openbaarheid beperkt tot 01-01-2046	
11	OR-nummers 16001-16229, inclusief alfabetisch namenregister dat verwijst naar OR-nummer Openbaarheid beperkt tot 01-01-2046	